

RF § 138 Uppdrag om ny energiplan

Ärendenummer: RS 2023/1467

Regionfullmäktiges beslut

- Regionstyrelsen får i uppdrag att i samverkan med berörda aktörer, internt och externt, ta fram en ny energiplan som uppfyller lagen om kommunal energiplanering, bidrar till att nå klimatmålen och stödjer samhällets elektrifiering.

Sammanfattning

Varje kommun ska ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi. Planen beslutas av kommunfullmäktige. Planen bör ge en helhetssyn på energiplaneringen och ta hänsyn till miljöeffekterna såväl lokalt, regionalt som globalt. Energiplanen bör kopplas till översiktsplanen så att energisektorns mark- och vattenbehov kan tillgodoses. Region Gotlands senaste energiplan, Energi 2020, antogs 2014 och hörde samman med förra översiktsplanen, Bygg Gotland och förra regionala utvecklingsstrategin Vision 2025. Den byggde också på en avbruten plan för nya elkablar mellan Gotland och fastlandet. De senaste åren har elektrifiering kommit alltmer i fokus i energiomställningen och också medfört stor förändring inom industrins planerade omställning. Därför finns skäl för Region Gotland att, i linje med mål och prioriteringar i den regionala utvecklingsstrategin ta fram en ny energiplan, som innefattar omvärldsförändringar samt behov och möjligheter inom regionen.

Under innevarande och kommande år kommer några nya besked från nationell nivå, av stor betydelse för framtida energisituation på Gotland; till exempel om kommande anslutning av elnätet på Gotland till det svenska stamnätet, villkoren i nästa statliga upphandling av färjetrafiken mellan Gotland och fastlandet. Vidare finns ett regeringsuppdrag, KN 2023/03646, till Västra Götalandsregionen och Energimyndigheten om att ge förslag på utveckling av den kommunala energiplaneringen, genom regionala handlingsplaner för elektrifiering. Uppdraget som delredovisas i november 2023 och slutredovisas under 2024 bör kunna ge inspel till Region Gotlands arbete med ny energiplan.

Energi 2020 innehöll, enligt den förra regionala utvecklingsstrategin, ett övergripande mål till 2025: Lokala tillgångar på förnybar och återvunnen energi motsvarar hela energianvändningen i det gotländska samhället, inklusive industrins behov. Det målet förutsatte en utbyggd förnybar lokal elproduktion, främst vindkraft som inte genomförts. En sådan utbyggnad kommer att vara beroende av samhällets inställning ifråga om störning för boende samt viktiga samhällsfunktioner, natur- och kulturvärden. Energibalansen på Gotland, enligt SCB, har varit rätt oförändrad det senaste årtiondet och omfattar cirka 4 TWh per år varav ca 60 % går till industri och byggverksamhet. Effektiviseringsmålet, med 1,5 % minskning i tillförd energi

per år för resterande 40 %: bostäder, lokaler och service, transporter och handel är inte nått, minskningen blev, enligt SCB, knappt 5 % under perioden.

Klimatmålet i Energi 2020 45 % minskning till 2020 är nått*

Utsläpp CO2 ekv	År 1990	År 2020	Ändring
Gotland, utan kalk- & cementindustrin	1 017 547 ton	508 725 ton	Minskn. 50 %
Gotlands kalk- & cementindustri	1 270 000 ton	1 735 429 ton	Ökning 37 %
S:a hela Gotland	2 287 547 ton	2 097 461 ton	Minskn. 8,3 %
Varav icke-fossila CO2 ekv ur andra gaser än CO2**	315 756 ton	277 408 ton	Minskn. 12,1 %

* Målet gäller verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter, vilket på Gotland främst gäller kalk- och cementindustrin.

** Av de övriga växthusgaserna, främst metan och lustgas, svarar jordbearbetning och djurhållning inom lantbruket för ca 90 %.

Källa: Nationella emissionsdatabasen, SMHI, data hämtade i juli 2023.

Bedömning

Regionstyrelsens bedömning är att det är motiverat att i tider med stor förväntad förändring av en sektor ha en egen väl förankrad plan inom området. Regeringen beskriver det väl, i meddelandet om nämnda regeringsuppdrag:

”Den faktiska omställningen som måste till kommer framför allt att ske på lokal och regional nivå. Därför behöver den regionala och lokala energiplaneringen utvecklas för att bland annat tydliggöra vad de nationella energi- och klimatmålen innebär på regional och lokal nivå. Energiplaneringen kan då utgöra viktiga underlag för andra relevanta verksamhetsområden så som fysisk planering, totalförsvaret, regional utveckling och miljö-prövning och skapar på så sätt bättre förutsättningar för elektrifieringen.” - citat regeringens nyhetshemsida, 6 juli 2023.

Bedömning av konsekvenser i tvärperspektiv

1. Rättslig grund/rättsligt perspektiv

Bedömningen, lånad från Energimyndigheten, är att en kommun kan på flera sätt styra tillförsel, distribution och användning av energi. Kommunen kan agera utifrån sina roller som offentlig aktör, informatör, fastighetsägare, arbetsgivare eller som ägare till ett energibolag. Ett sätt att strategiskt påverka utvecklingen är att göra upp en energiplan. Enligt lagen om kommunal energiplanering (1977:439) ska varje kommun ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi. För Region Gotland tillkommer dessutom, enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar, det strategiska ansvaret som regional utvecklingsaktör.

2. Ekonomiskt perspektiv

Bedömningen är att en hållbar, miljöanpassad, klimatsäkrad och trygg energiförsörjning kommer att kräva stora investeringar hos olika aktörer och på många plan. Även om just Gotlands energibalans i hög grad direkt styrs av nationella beslut om t ex nya elkablar, industrins och att försvarets verksamheter samt färjetrafikens förutsättningar påverkas av beslut på nationell nivå, så är väl förankrad lokal planering värdefull. Den nu inledda vägen till storskalig elektrifiering för att ersätta bränslen såväl inom industri- som transport- och fastighetsenergi är ett paradigmskifte i synen på energi, jämfört med 1970-talets senare del, när lagen om kommunal energiplanering antogs.

3. Barnperspektiv

Bedömningen är att då energianvändningens klimat- och miljöpåverkan är en av vår tids största utmaningar, så kan ett strukturerat och målinriktat arbete för energi och klimat bidra till barn och ungas framtidstro. Ett stabilt klimat och trygg energiförsörjning är en förutsättning för att kunna säkerställa andra mål gällande barns liv, hälsa och möjligheter att utvecklas.

4. Jämställdhetsperspektiv

Energimyndighetens bedömning är att energianvändningen i Sverige kan bli mer jämställd och att detta behöver ingå i planeringen. Energimyndigheten konstaterar år 2023, att kvinnor och män bidrar olika mycket till utsläpp av växthusgaser genom olika konsumtionsmönster och livsstilsval och vidare att åtgärder för minskad energianvändning i hushåll får olika konsekvenser för män och kvinnor utifrån de generellt olika roller och ansvar som finns i hushållsarbetet. Ett annat exempel finns i en rapport från Vinnova år 2020, där det konstateras att energianvändning och utsläpp från persontransporter i Sverige skulle minska med nästan 20 % om män reste som kvinnor.

5. Landsbygdssäkring/geografiskt perspektiv

Bedömningen är att landsbygdssäkring/geografiskt perspektivet tillgodoses genom att energiplanen samspelar med ställningstaganden i översiktsplanen.

6. Klimat och miljöperspektiv

Bedömningen är att en aktuell energiplan är ett av de styrdokument som behövs i klimat- och energiomställningen, där ingår miljöbedömningar som bör kunna bidra till att planeringen sker med stor miljöhänsyn.

Ärendets behandling under mötet

Ordförande ställer proposition på regionstyrelsens förslag och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag

Bilaga, preliminär tidsplan 2023-08-22

Regionstyrelseförvaltningen tjänsteskrivelse 2023-08-03

Regionstyrelsen 2023-08-30, § 260

Skickas till

Regionstyrelsen med kopia till alla nämnder